

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

УДК: 378.937
Захарчук О.В.

Професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання доцільно розглядати, як процес формування професіоналізму такого рівня, завдяки якому фахівець стає конкурентоспроможним на ринках праці, може самостійно організовувати фізичне виховання різних верств населення й успішно працювати в усіх ланках спортивного руху. Специфіка підготовки майбутнього вчителя фізичної культури полягає в необхідності розробки індивідуальної траєкторії навчання та професійного розвитку, чіткого планування, що ґрунтується на об'єктивних закономірностях фізичного виховання (на закономірностях формування рухових умінь і навичок, розвитку фізичних якостей і паралельно засвоєння знань, умінь, навичок з даного предмету) і на відповідних їм педагогічних

принципах (систематичності, доступності та індивідуалізації, прогресування).

Ключові слова: майбутній вчитель фізичної культури, професійна підготовка, специфіка професійної підготовки.

Професіональну підготовку майбутніх спеціалістів фізичного виховання цілеспрямовано розглядають як процес формування професіоналізму такого рівня, завдяки якому людина стає конкурентоспроможною на ринку праці, може самостійно організовувати фізичне виховання різних груп населення і успішно працювати во всіх сферах спортивного руху. Специфіка підготовки майбутнього вчителя фізичної культури полягає в необхідності розробки індивідуальної траєкторії навчання і професійного розвитку, чіткого планування, базуючогося на об'єктивних закономірностях фізичного виховання (на закономірностях формування рухових умінь і навичок, розвитку фізичних якостей і паралельно засвоєнню знань, умінь, навичок по даному предмету) і на відповідних педагогічних принципах (систематичності, доступності і індивідуалізації, прогресування).

Ключевые слова: будущий учитель физической культуры, профессиональная подготовка, специфика профессиональной подготовки.

Training of future specialists physical education should be considered as a process technically sound principles of higher education institutions of the country, providing a level of professionalism of the individual, through which it becomes competitive in the labor market, can independently organize physical education in different populations and successfully operate in all sectors sports movement. Specificity of training future teachers of physical culture is the need to develop individual trajectory training and professional development, a clear plan, based on objective laws of physical education (on regularities of formation of motor skills, development of physical qualities and parallel learning on this subject) and on the corresponding pedagogical principles (systematic, accessibility and individualization, progression).

Keywords: future teacher of physical education, vocational training, specific training.

Актуальність проблеми. З позиції сьогодення набуває особливої уваги її потребує вирішення проблема якості підготовки майбутніх учителів фізичної культури як фахівців, спроможних здійснювати реалізацію методичної функції в сучасних умовах із урахуванням здоров'язберігаючих технологій. Теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури ще недостатньо досліджена в педагогічній теорії, а тому не знайшла належного відоб-

раження в практичній діяльності навчальних закладів, зокрема поза увагою дослідників все ще залишаються сутність, структура професійної компетентності, не набули висвітлення й обґрунтування зміст, форми і методи формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в процесі вивчення дисциплін спортивно-оздоровчого циклу.

Ступінь розробленості проблеми. У психолого-педагогічній літературі проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури висвітлено в багатьох працях вітчизняних учених (Е. Вільчковський, О. Демінський, В. Завацький, Л. Сущенко, А. Цьось, Б. Шиян, Ю. Шкретій, М. Мруга, Л. Титаренко) і російських (В. Абрамова, Г. Бабушкін, В. Байдак, А. Барabanов, А. Бермус, І. Головін, Н. Єфремова, Т. Колгуріна, В. Корецький, В. Расвський, В. Серіков) дослідників. Підготовка фахівців у галузі фізичної культури і спорту відображена в дисертаційних дослідженнях відомих науковців, а саме: Г. Генсерук, Л. Демінська, П. Єфіменка, С. Забарова, В. Магин, М. Приймак, В. Сорока, Л. Чеховська, А. Черноштан, М. Януш. Вивченням проблем формування особистості студентів факультетів фізичного виховання займалися В. Андріанов, Н. Зубанова, Н. Кузьміна, М. Кричфалуший, Н. Макаренко, І. Ткаченко, А. Цьось. Моніторингу знань студентів інститутів фізичної культури присвятили роботи В. Куриш, О. Мокров. Формування спеціальної компетентності та готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності досліджували такі вчені, як В. Байдак, О. Богініч, Г. Генсерук, М. Данилко, Н. Зубанова, Р. Каршок, В. Наумчук, В. Смолук.

Мета статті: визначити специфіку професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Важливим аспектом розвитку української системи педагогічної освіти є потреба зміни навчально-виховних ресурсів усіх навчальних дисциплін у процесі підготовки майбутніх фахівців. Адже, сучасність вимагає від спеціаліста цілісних знань та вмінь, оскільки спеціалізовані знання у будь-якому випадку втрачають свою цінність з часом. Призначення вчителя полягає в тому, щоб навчити, ефективно організувати навчальну діяльність, а призначення учня – навчитися реалізувати дану діяльність. Зі становленням вищої педагогічної школи в Україні пов'язані актуальні питання професійної підготовки вчителя. Зазначимо, що в „Енциклопедії професійної освіти” поняття „професійна підготовка” тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної праці за обраною професією.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу виявити загальні тенденції, складові, напрями, принципи професійно-педагогічної підготовки фахівців. Серед чинників, які впливають на ефективність підготовки спеціалістів, дослідники виділяють соціально-економічні, теоретичні та практичні. Термін „професійно-педагогічна підготовка” трактується науковцями по-різному: професійна підготовка – це організований, систематичний процес формування професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності; професійна підготовка фахівців – це складна психолого-педагогічна система із специфічним змістом, наявністю структурних елементів, формами відношень, особливостями навчального процесу, специфічного для даного фаху знаннями, вміннями та навичкам.

Сферу професійної підготовки вчителя досліджували О. Абдуліна, І. Зязюн, В. Кан-Калик, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, О. Пехота, Л. Спірін, В. Сластьонін, А. Троцько та ін. Вагомий внесок у розвиток концептуальних засад професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту в Україні зробили такі вітчизняні вчені, як О. Архіпов, Л. Безкоровайна, В. Беспутчик, Н. Бишивец, Е. Вільчовський, С. Єрмаков, В. Кукса, М. Носко, В. Платонов, Л. Сущенко, Б. Шиян та інші. Існує багато досліджень, у яких розкрита теорія оптимізації навчально-виховного процесу. Переважно ці роботи спрямовані на визначення суті оптимізації навчально-виховного процесу школярів (Е. Вільчовський, О. Гужановський, І. Іваній, Т. Лоза); дослідження оптимізації викладання дисциплін у вищому навчальному закладі (Л. Безкоровайна, А. Міненко, О. Онопрієнко, Л. Сущенко, О. Тимошенко).

Питання щодо організації підготовки студентів вищих фізкультурних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності знайшли своє відображення в працях українських учених: А. Міненко, М. Носка, В. Сидоренка, Л. Сущенко, О. Тимошенка, П. Тищенко, Т. Хабінець, Б. Шияна.

На основі теоретичного аналізу літератури (В. Кукса, В. Платонов, Л. Сущенко, Б. Шиян) професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання доцільно розглядати як процес технічно обґрунтованих засад вищих навчальних закладів країни, що надають особистості професіоналізму такого рівня, завдяки якому вона стає конкурентоспроможною на ринках праці, може самостійно організувати фізичне виховання різних верств населення й успішно працювати в усіх ланках спортивного руху.

Ряд авторів вважають, що в сучасній підготовці висококваліфікованих фахівців з фізичної культури надалі важливого значення набуває диференціація, як засіб індивідуалізації навчання, тобто спостерігається зростання уваги до особистості майбутнього вчителя фізичної культури, максимального розкриття його обдарування (Ю. Бабанський, В. Безпалько, Н. Волянюк).

На думку Б. Шияна [2], високий рівень підготовки майбутніх учителів фізичної культури досягається за умов: наукового обґрунтування і впровадження у процес їх фахової підготовки теоретико-методичних елементів (знань, умінь, навичок), орієнтованих на формування фізичної культури школярів; переорієнтація системи фізичного виховання з консервативно-нормативної моделі, що суперечить вимогам шкільної фізкультурної освіти, на інноваційну педагогічну діяльність, складовими якої є конструктивний, організаційний, комунікативний та дослідницький компоненти.

Л. Сущенко [5] в науковий обіг вводить поняття „особистісно орієнтована професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту” – це науково обґрунтована система суб’єкт-суб’єктної взаємодії студентів і професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу, в основу побудови якої покладено принцип особистісного підходу та яка інформаційно навантажена за змістом, індивідуалізована за формою, інтенсивна в часовому вимірі, має за мету формування смислової парадигми особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту.

Є. Гогунів і Б. Мартянов визначають основні функції вчителя фізичної культури, до яких відносять: виховні, освітньо-просвітницькі, управлінсько-організаторські, проектувальні, адміністративно-господарські [3]. Автори

наголошують, що: виховні функції полягають у формуванні моральних та ідейних поглядів особистості школяра; освітньо-просвітницькі функції — передавання учням спеціальних знань і вмінь; управлінсько-організаційні функції — організація уроків, занять у спортивних секціях, спортивних змагань і в управлінні всією спортивною діяльністю учнів; проектувальні функції зводяться до перспективного та поточного планування заходів із фізичної культури, навчальних навантажень і певних результатів, яких повинні досягти учні; адміністративно-господарські функції спрямовані на матеріальне забезпечення процесу фізичного виховання, придбання та ремонт спортивного обладнання та інвентарю, створення і благоустрій пришкольніх спортивних майданчиків, забезпечення туристичних походів і багато іншого.

А. Васильков зазначає, що до основних функцій учителя фізичної культури відносяться: здійснення безпосереднього організаційного і методичного керівництва позакласною роботою з фізичного виховання в тісному контакті з організатором позакласної та позашкільної виховної роботи; спрямування діяльності ради колективу фізичної культури школи та надання повсякденної допомоги в його роботі; організування роботи спортивних секцій і тренування збірних команд, залучення для цього громадський фізкультурний актив школи, учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл, учителів інших предметів, батьків, фізкультурний актив і спортивних організацій; забезпечення підготовки фізкультурного активу (юних інструкторів зі спорту, юних суддів зі спорту; надання методичної допомоги вчителям початкових класів та класним керівникам з питань фізкультурно-оздоровчої роботи у класах; планування спільно з організатором позакласної та позашкільної роботи загально-шкільних фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів (масові спортивні змагання, фізкультурні свята та вечори, „Дні здоров'я”, роботу спортивно-туристського табору) і забезпечення разом з фізкультурним активом, працівниками школи, батьківською громадськістю їх проведення [1].

Поняття «професійна готовність» можна розглядати як системоутворюючий чинник процесу професійної підготовки.

Сутність професійної готовності майбутнього вчителя фізичної культури до майбутньої діяльності найбільш повно, на наш погляд, розкривають В. Сластьонін і М. Віленський, подаючи структурно-змістовну характеристику поняття, виділяючи психологічну, науково-теоретичну, практичну, психофізіологічну й фізичну готовність [4].

Готовність майбутніх фахівців фізичного виховання до професійної діяльності характеризується вченими як цілісний прояв особистості, комплекс необхідних знань, умінь і здібностей, результат професійної освіти та виховання, соціальної зрілості особистості, компонентами якої виступає психологічна, науково-теоретична, практична, фізична й психофізична готовність. В. Наумчук, погоджуючись із науковцями, котрі досліджували питання професійної підготовки вчителів, розглядає професійну готовність як інтегративне стійке утворення, яке проявляється на основі сформованості потреб і здібностей та характеризується соціально-нормативним рівнем суспільних відносин у системі функцій індивіда, що визначає його ставлення до діяльності та її результативність.

Навчальний план спеціальності „Фізична культура” побудований таким чином, що забезпечує ступеневість, неперервність і наступність підготовки фахівців. Навчання проводиться за трьохрівневою системою (бакалавр, спеціаліст, магістр). Програма бакалаврату (4 роки навчання), спеціалістів (1 рік навчання) передбачає вивчення циклів гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, дисциплін природничо-наукової та професійно-практичної підготовки упродовж I–V курсів. Студент, який виконав навчальний план восьми семестрів, на основі державного іспиту зі спеціальності одержує диплом бакалавра. Навчальна програма для спеціальності „Фізична культура” ОКР „Бакалавр” розрахована на чотири роки навчання (1–8 семестри), ОКР „Спеціаліст” – 1 рік навчання (9–10 семестри). Навчальний процес будується відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм і навчального плану, розроблених на основі нормативних документів Міністерства освіти і науки України з врахуванням необхідності міждисциплінарного підходу і забезпечення наступності і логічної послідовності. Підготовка фахівців фізичної реабілітації проводиться у вигляді своєрідного освітнього теоретичного континууму, за яким кожна наступна дисципліна навчального плану базується на сукупності знань, набутих на попередніх рівнях. Базовими дисциплінами, якими повинен володіти фахівець фізичного виховання, є: анатомія людини, біомеханіка, фізіологія людини, вікова фізіологія, фізіологія спорту і рухової активності, біохімія, біохімія спорту, теорія і методика фізичного виховання, педагогіка і історія педагогіки, основи екології, історія фізичної культури.

Навчальний план передбачає проведення занять різного типу (лекції, наукові семінари, лабораторні та практичні заняття), табірні збори, а також проходження виробничих практик. Деканатом і кафедрами факультету розроблено навчальні плани, освітньо-кваліфікаційні характеристики та освітньо-професійні програми бакалавра зі спеціальності „Фізична культура”. На основі навчальних планів кафедрами підготовлено робочі навчальні програми з усіх нормативних та спеціальних курсів, розроблено плани практичних і лабораторних занять із фундаментальних та професійно орієнтованих дисциплін, тематику курсових, бакалаврських робіт. Із метою вдосконалення навчального процесу викладачами розроблено низку навчальних посібників, методичних порад до спецкурсів, створено фонд текстів лекцій, методичних вказівок, пакетів контрольних робіт і комп’ютерних тестів для комплексної перевірки рівня знань.

Висновки. Отже, специфіка підготовки майбутнього вчителя фізичної культури полягає в необхідності розробки індивідуальної траєкторії навчання та професійного розвитку, чіткого планування, що ґрунтується на об’єктивних закономірностях фізичного виховання (на закономірностях формування рухових умінь і навичок, розвитку фізичних якостей і паралельно засвоєння знань по даному предмету) і на відповідних їм педагогічних принципах (систематичності, доступності та індивідуалізації, прогресування).

Література

1. Васильков А. А. Теория и методика физического воспитания /А. А.Васильков. – М. : Издательство: Феникс, 2008. – 384 с.

2. Вацеба О. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті: Навчальний посібник /О.Вацеба, Б.Шиян. — Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2010.

3. Гогунув Е. Н. Психология физического воспитания и спорта ДОС. Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений/Е. Н.Гогунув, Б. И.Мартынов. — М. : Издательский центр «Академия», 2000.

4. Слостенин В. А. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В. А. Слостенина. — М. : Издательский центр «Академия», 2002. — 576 с.

5. Сущенко Л.П. Здоровий спосіб життя людини як об'єкт соціального пізнання: Дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / Сущенко Людмила Петрівна. Запорізький держ. ун-т. — Запоріжжя, 1997. — 185 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРИНЦИПИ І КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ РОБОТИ З РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ГУМОРУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Рамазанова Е.А.

Автором визначено концептуальні принципи (співпраці; культуродоцільності; організації життєдіяльності на основі салютогенезного підходу; комплексності) і ключові напрями роботи (навчально-пізнавального, комунікативно-психологічний, професійно-діяльнісний) із реалізації моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування гумору у педагогічній взаємодії.

Ключові слова: *модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування гумору у педагогічній взаємодії, принципи, напрями роботи.*

Автором определены концептуальные принципы (сотрудничества; культуросообразности; организации жизнедеятельности на основе салютогенезного подхода; комплексности) и ключевые направления работы (учебно-познавательное, коммуникативно-психологическое, профессионально-деятельностное) по реализации модели подготовки будущих учителей начальных классов к использованию юмора в педагогическом взаимодействии.

Ключевые слова: *модель подготовки будущих учителей начальных классов к использованию юмора в педагогическом взаимодействии, принципы, направления работы.*

The author defines the conceptual principles (collaboration, kulturodotsilnosti; organization of life based salyutogeneznoho approach, complexity) and key areas of work (teaching cognitive, communicative, psychological, vocational and activity) from the implementation of the model of the future elementary school teachers to use humor in teaching interactions.

Keywords: *model training of primary school teachers to use humor in teaching interaction, principles, areas of work.*